Taraqqiyot spektri
ILMIY JURNALI
Vol 2 № 6 2026

SUN’IY INTELLEKT (AI): ODDIY ODAMLAR UCHUN IMKONIYATLARI VA ISHLASH TAMOYILLARI

Bazarboyev Nurbek Nuraddin o‘g‘li
Xorazm viloyati Urganch shahri Urganch raqamli texnoligiyalar texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi
E-mail: bazarboyevnurbek011102@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada sun’iy intellekt (Artificial Intelligence – AI) tushunchasi, uning ishlash tamoyillari hamda zamonaviy jamiyatdagi o‘rni yoritilgan. Sun’iy intellektning ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va o‘rganish jarayonlari oddiy va tushunarli tarzda izohlangan. Shuningdek, AI texnologiyalarining ta’lim, biznes, axborot texnologiyalari va kundalik hayotdagi amaliy imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqolada sun’iy intellektning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari hamda inson faoliyatiga ta’siri haqida fikr yuritiladi. Ushbu material sun’iy intellekt bilan yaqindan tanishishni istagan keng kitobxonlar ommasi uchun mo‘ljallangan.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, AI, Artificial Intelligence, mashinaviy o‘qitish, Machine Learning, neyron tarmoqlar, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, ma’lumotlar tahlili, algoritmlar, innovatsiyalar, axborot texnologiyalari, raqamli transformatsiya, aqlli tizimlar, zamonaviy texnologiyalar.

1. Kirish. XXI asr axborot texnologiyalari asri sifatida insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichini boshlab berdi. Ayniqsa, sun’iy intellekt (Artificial Intelligence – AI) texnologiyalarining jadal rivojlanishi fan, ta’lim, tibbiyot, sanoat, biznes va kundalik hayotning ko‘plab sohalarida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda sun’iy intellekt ma’lumotlarni tahlil qilish, murakkab masalalarni hal etish, qaror qabul qilish hamda inson mehnatini yengillashtirishda muhim vosita sifatida qo‘llanilmoqda.

Taraqqiyot spektri

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi natijasida sun’iy intellektga asoslangan tizimlar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ovozli yordamchilar, avtomatik tarjima xizmatlari, tavsiya etuvchi tizimlar va aqlli qurilmalar buning yaqqol misolidir. Shu sababli sun’iy intellektning mazmun-mohiyati, ishlash tamoyillari va amaliy imkoniyatlarini o‘rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolada sun’iy intellekt tushunchasi, uning ishlash prinsiplari hamda oddiy foydalanuvchilar uchun yaratadigan imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, AI texnologiyalarining jamiyat rivojlanishidagi o‘rni va kelajak istiqbollari haqida fikr yuritiladi.

2. Sun’iy intellekt (SI) — bu kompyuter va dasturlarning inson aqliga xos bo‘lgan ayrim vazifalarni bajarish qobiliyatidir. U ma’lumotlarni tahlil qilish, o‘rganish, mantiqiy xulosa chiqarish, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish imkonini beradi.

Oddiy qilib aytganda, sun’iy intellekt — bu kompyuterning inson kabi fikrlash va o‘rganishga taqlid qilish texnologiyasidir.

Masalan:

- Telefoningizdagi ovozli yordamchi savollaringizga javob beradi.
- Tarjima dasturlari matnlarni bir tildan boshqasiga o‘giradi.
- YouTube va Instagram sizga qiziq bo‘lishi mumkin bo‘lgan kontentni tavsiya qiladi.

Bularning barchasi sun’iy intellekt texnologiyalari yordamida amalga oshiriladi.

Sun’iy intellektning asosiy vazifasi — katta hajmdagi ma’lumotlarni tez va samarali qayta ishlash, ulardan xulosa chiqarish hamda inson faoliyatini yengillashtirishdir. Bugungi kunda u ta’lim, tibbiyot, sanoat, transport, biznes va boshqa ko‘plab sohalarda keng qo‘llanilmoqda.

3. Oddiy odamlar uchun sun’iy intellekt imkoniyatlari. Bugungi kunda sun’iy intellekt nafaqat yirik kompaniyalar yoki mutaxassislar, balki oddiy insonlar hayotida ham muhim o‘rin egallamoqda. AI texnologiyalari kundalik vazifalarni soddalashtirish, vaqtni tejash va samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Taraqqiyot spektri

Ta’lim sohasida: Sun’iy intellekt o‘quvchilarga va talabalarga murakkab mavzularni tushunishda yordam beradi. U matnlarni tahlil qilish, qisqacha mazmun tayyorlash, tarjima qilish va yangi tillarni o‘rganish imkoniyatlarini yaratadi.

Ish va biznesda: AI yordamida hujjatlar tayyorlash, elektron xatlar yozish, ma’lumotlarni tahlil qilish va mijozlar bilan ishlash jarayonlarini avtomatlashtirish mumkin. Bu esa mehnat unumdorligini oshiradi va vaqtni tejaydi.

Kundalik hayotda: Ovozli yordamchilar, aqlli telefonlar, navigatsiya tizimlari va tavsiya etuvchi platformalar sun’iy intellekt asosida ishlaydi. Ular foydalanuvchilarga kerakli ma’lumotlarni tez topish va kundalik ishlarni yengillashtirishga yordam beradi.

Sog‘liqni saqlashda: AI texnologiyalari tibbiy ma’lumotlarni tahlil qilish, kasalliklarni aniqlash va sog‘liq holatini kuzatishda qo‘llanilmoqda. Bu esa tashxis qo‘yish aniqligini oshirishga xizmat qiladi.

Ijodkorlik va dizaynda: Sun’iy intellekt matn, rasm, musiqa va video yaratishda yordam beradi. Natijada foydalanuvchilar o‘z g‘oyalarini tezroq va samaraliroq amalga oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

4. Sun’iy intellektning ishlash tamoyillari. Sun’iy intellektning ishlashi ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va o‘rganish jarayonlariga asoslanadi. AI tizimlari katta hajmdagi ma’lumotlarni tahlil qilib, ulardagi qonuniyatlarni aniqlaydi hamda shu bilimlar asosida yangi vaziyatlarda qaror qabul qiladi.

Ma’lumotlarni yig‘ish: Sun’iy intellekt dastlab turli manbalardan ma’lumotlarni qabul qiladi. Bu ma’lumotlar matnlar, rasmlar, videolar, ovoz yozuvlari yoki raqamli ko‘rsatkichlar ko‘rinishida bo‘lishi mumkin. Ma’lumotlar qancha ko‘p va sifatli bo‘lsa, AI tizimining natijalari shuncha aniq bo‘ladi.

Ma’lumotlarni qayta ishlash: Yig‘ilgan ma’lumotlar maxsus algoritmlar yordamida saralanadi va tahlil qilinadi. Ushbu bosqichda keraksiz yoki xato ma’lumotlar ajratib olinadi hamda tizim uchun foydali bo‘lgan ma’lumotlar tayyorlanadi.

Taraqqiyot spektri

O‘rganish jarayoni: Sun’iy intellektning eng muhim xususiyatlaridan biri — o‘rganish qobiliyatidir. Mashinaviy o‘qitish (Machine Learning) usullari yordamida tizim mavjud ma’lumotlardan tajriba to‘playdi va o‘z faoliyatini takomillashtirib boradi. Natijada AI yangi ma’lumotlar bilan ishlashda yanada aniqroq natijalar beradi.

Qaror qabul qilish: Tizim o‘rgangan bilimlari asosida muayyan vaziyatlarni baholaydi va eng maqbul natijani tanlaydi. Masalan, tavsiya etuvchi tizimlar foydalanuvchining qiziqishlarini aniqlab, unga mos mahsulot yoki xizmatlarni tavsiya qiladi.

Natijani taqdim etish: Sun’iy intellekt bajarilgan tahlil va hisob-kitoblar asosida foydalanuvchiga javob, tavsiya yoki prognoz ko‘rinishida natija taqdim etadi. Ushbu natijalar keyingi ma’lumotlar bilan boyitilib, tizimning yanada rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shunday qilib, sun’iy intellektning ishlash tamoyili ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash, o‘rganish va qaror qabul qilish bosqichlaridan iborat bo‘lib, aynan shu jarayonlar uning samarali faoliyat yuritishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Russell S., Norvig P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 4th Edition. Pearson Education, 2021.

2. Mitchell T. *Machine Learning*. McGraw-Hill Education, 1997.

3. Goodfellow I., Bengio Y., Courville A. *Deep Learning*. MIT Press, 2016.

4. Nilsson N. J. *The Quest for Artificial Intelligence*. Cambridge University Press, 2010.

5. Chollet F. *Deep Learning with Python*. Manning Publications, 2021.

6. Karimov M., Yuldashev B. *Axborot texnologiyalari va sun’iy intellekt asoslari*. Toshkent, 2023.

7. O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. Sun’iy intellekt va raqamli iqtisodiyot bo‘yicha me’yoriy hujjatlar va materiallar.

Taraqqiyot spektri